

Foglalkoztatás és ipari kapcsolatok a mezőgazdasági és vidékfejlesztési szolgáltatói ágazatban

Összefoglaló

Bevezetés

A mezőgazdasági és vidékfejlesztési területen működő szolgáltatók (*agricultural and rural contractors*, ARCs) nélkülözhetetlen szerepet töltenek be az európai mezőgazdasági ágazatban. Az elmúlt évtizedekben végbement gyors ütemű változások, valamint a mezőgazdaság professzionálisabbá és gépesítetté válásának folyamata miatt számos új termelési módszer jelent meg, a szolgáltatók pedig egyre nagyobb jelentőségre tettek szert. Ezért a mezőgazdaság és vidékfejlesztés területén tevékenykedő szolgáltatók egy új szakma képviselőiként tűntek fel, akik a tanácsadás és a gépesített munka terén rendelkeznek szaktudással.

Ezek a vállalkozók különböző szolgáltatásokat nyújtanak a gazdálkodóknak, erdőtulajdonosoknak, helyi hatóságoknak (például a betakarítás, a földmunkák, a műtrágyázás, a tájvédelem stb. terén), valamint az építőiparnak (például a szállítás és a kotrás terén). E kutatási jelentés célja a mezőgazdasági és vidékfejlesztési szolgáltatók ágazatának elemzése az Európai Unió négy tagállamában – Franciaországban, Dániában, Németországban és Lengyelországban – annak érdekében, hogy pontosabb képet alkothassunk az ágazatról, annak társadalmi-gazdasági jelentőségéről és az általában vett mezőgazdasági ágazattól való eltéréseiről. A felmérés kifejezetten a mezőgazdasági és vidékfejlesztési szolgáltatói ágazaton belüli ipari kapcsolatokra összpontosítva elemzi a foglalkoztatási helyzetet, külön hangsúlyt fektetve az egészségügyi, biztonsági és képzési kérdésekre.

Szakpolitikai háttér

Az elmúlt öt vagy hat évtizedben az európai mezőgazdasági üzemek száma jelentősen visszaesett. Míg számos kisebb gazdaság megszűnt, a gazdaságok átlagos mérete nőtt, fizikai és gazdasági értelemben egyaránt. Ezek a tendenciák jól jelzik a fejlett országok mezőgazdaságában megfigyelhető strukturális változásokat.

A mezőgazdaság strukturális változásainak egyik fő jellemzője a technológiai fejlődésnek köszönhető termelékenység-növekedés, amelyet nagyobb gazdasági

hatékonyság is kísér. A változást befolyásoló fontos tényezők egyike a nemzeti agrárpolitikákban az iparosított mezőgazdaság ösztönzése felé való elmozdulással jellemezhető paradigmaváltás. A mezőgazdasági és vidékfejlesztési szolgáltatói ágazat növekvő jelentősége főleg a folyamatban lévő strukturális változások eredménye. Az egyre specializáltabb mezőgazdasági tevékenységek és a nagyobb termelékenység iránti igény szükségessé teszi ezen ágazat szolgáltatóinak bevonását, mivel ők biztosítanak ügyfeleiknek technológiailag fejlett berendezéseket és speciális know-how-t.

Fő megállapítások

Az ágazati munkaadók szervezete, a Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Szolgáltatók Európai Szervezete (*European Organisation of Agricultural and Rural Contractors*, CEETAR) 13 európai uniós tagállam több mint 400 000 munkavállalóját foglalkoztató több mint 80 000 vállalatot képvisel. Bár a mezőgazdasági és vidékfejlesztési szolgáltatások az EU15 „régii” tagállamaiban – és főként az EU északi és északnyugati részén – mára a mezőgazdasági termelés nélkülözhetetlen partnereivé váltak, az új tagállamok többségében kevésbé elterjedtek.

Dániában, Franciaországban és Németországban például a gazdálkodók túlnyomó többsége alkalmaz ilyen vállalkozókat különböző, műveléshez kapcsolódó szolgáltatások kivitelezésére. Franciaországban a szántóföldi növénykultúrákra szakosodott mezőgazdasági üzemek több mint 65%-a, az állattartásra berendezkedett gazdaságoknak pedig 75%-a él a mezőgazdasági szolgáltatók nyújtotta előnyökkel, míg Németországban ezek a szolgáltatók aratják le és raktározzák a gabona közel 90%-át. Lengyelországban is aktívak, de ott ez az ágazat még nem került igazán a figyelem középpontjába, így a mezőgazdasági szolgáltatói ágazat nem különül el egyértelműen a mezőgazdaság egészétől. Franciaország, Dánia és Németország legtöbb területével ellentétben a lengyel mezőgazdaság még mindig töredezett, és számos kis mezőgazdasági üzemre tagolódik. Gyakori, hogy a mezőgazdasági és vidékfejlesztési szolgáltatók maguk is aktívan gazdálkodnak.

Bár a mezőgazdasági és vidékfejlesztési szolgáltatók ágazatának vagy tevékenységeinek a mezőgazdaság egészétől való pontos elhatárolása nem könnyű, bizonyos kvalitatív különbségek azért mégis vannak. Először is a technikai fejlődés következtében egyre nőnek a képesítési követelmények mind a mezőgazdaságban, mind a mezőgazdasági és vidékfejlesztési szolgáltatói ágazatban, bár a mezőgazdaságban ezzel párhuzamosan igény mutatkozik olyan munkavállalókra is, akik alacsonyabb szintű szakképzettséget és kevesebb képesítést igénylő munkákat végeznek. A mezőgazdasági és vidékfejlesztési szolgáltatói ágazatban jelentős mértékben, kb. évi 6 milliárd EUR összegben fektetnek be berendezésekbe, amely az európai mezőgazdasági géppark termelési értékének majdnem egynegyede. A géppark magas technikai színvonala miatt itt nincs különösebb igény az alacsonyan képzett munkaerőre.

Az időmunka szintén fontos tényező mind a mezőgazdaságban, mind a mezőgazdasági és vidékfejlesztési szolgáltatói ágazatban. A mezőgazdaságban ez főként egyszerű, kétkézi munkát jelent, ami kevés előzetes ismeret szükséges, és amit leginkább közép-európai vendégmunkások végeznek. Ezzel szemben a mezőgazdasági és vidékfejlesztési szolgáltatói ágazatban az időmunkát általában helyiek végzik.

A munkavállalók életkorában megmutakozó különbségek is nyilvánvalók. A mezőgazdasággal összevetve a mezőgazdasági és vidékfejlesztési szolgáltatói ágazat – legalábbis Dániában, Franciaországban és Németországban – meglehetősen fiatal ágazat, ahol a legtöbb munkavállaló 20–35 éves.

A munkahelyi egészség és biztonság terén a szolgáltatók munkatársai általában ugyanazoknak a foglalkozási kockázatoknak vannak kitéve, mint a mezőgazdasági ágazat munkavállalói. Ezek közé tartoznak a leesés magas helyről, ütközés tárgyakkal és a zaj által okozott fizikai stressz, vagy az éles, hegyes, érdes vagy durva tárgyakkal való érintkezés. A mezőgazdasági szolgáltató ágazatra azonban néhány sajátos kockázat is jellemző, például a nagy mezőgazdasági gépek működtetése és szállítása.

A jelentésből kiderül, hogy ebben az ágazatban ritkák a baleset-megelőzést célzó konkrét eszközök vagy a szociális partnerek által kidolgozott közös kezdeményezések; a biztonság kérdését a jogszabályi kötelezettségeknek megfelelően kezelik. Úgy tűnik, hogy az oktatás és képzés terén a nemzeti ipari kapcsolatok szereplői tevékenykednek.

Mivel a mezőgazdasági és vidékfejlesztési szolgáltatói ágazat csupán az elmúlt évtizedekben alakult ki, a nemzeti és európai szintű szociális párbeszéd itt – az európai ipar egyéb területeivel ellentétben – nem alapozhat a tradíciókra. Uniós szinten azonban ezt az ágazatot meglehetősen aktív

szociális párbeszéd jellemzi, amely a Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Szolgáltatók Európai Szervezete (CEETTAR) és az Élelmiszeripari, Mezőgazdasági és Turizmus Szakszervezetek Európai Szövetsége (EFFAT) között folyik.

Nemzeti szinten – Németország kivételével – általában nincs kimondottan a mezőgazdasági és vidékfejlesztési szolgáltatói ágazat képviselőire és szociális párbeszédére szolgáló struktúra. Az ágazat képviselőit túlnyomórészt a mezőgazdasági ipar szociális partnereinek szervezetei látják el, így a kollektív megállapodások gyakran egybevágnak. E tanulmány céljára kiválasztott országok jól illusztrálják, hogy a mezőgazdasági és vidékfejlesztési szolgáltatói ágazat Nyugat- és Észak-Európában fejlettebb és ismertebb, mint az új tagállamokban, ahol az ipari kapcsolatok terén általában nincsenek ilyen jelentős hagyományok.

Szakpolitikai iránymutatások

A tanulmány bemutatja, hogy a mezőgazdasági és vidékfejlesztési szolgáltatói ágazat a fejlett géppark és a csúcstechnológias berendezések alkalmazása miatt az egészségvédelem és a biztonság, és a munkavállalók oktatása és képzése terén egyaránt speciális követelményeket támaszt.

A jövőbeli európai szintű szociális párbeszéd tekintetében elmondható, hogy a meglévő nemzeti szintű szociális párbeszéd struktúráinak megerősítése és a legjobb gyakorlatok példáinak és megoldásainak a nemzeti határokon átvitelő megosztásának előmozdítása érdekében továbbra is fontos, hogy közös kezdeményezések szülessenek. Hangsúlyt kell fektetni a különböző nemzeti sajátosságok és problémák elemzésére.

A meglévő európai uniós egészségügyi és biztonsági szabályok alkalmazása az egyik legfontosabb intézkedésnek tekinthető Európa ezen ágazatában. Ezenkívül a jelek szerint az európai szociális partnerek által közösen ösztönzött szakképzési politika a fenntartható mezőgazdasági és vidékfejlesztési szolgáltatói ágazat fejlesztésének egyik nélkülözhetetlen eszköze Európában. Ezen a téren a németországi, szakképzettséget igénylő mezőgazdasági szolgáltatásokra irányuló szakképzési program (*Fachkraft Agrarservice*) jó példával jár elől.

Az ágazat egyre növekvő társadalmi-gazdasági jelentősége és az abban rejlő lehetőség miatt, hogy a szolgáltatók az „innováció motorjaivá” vagy „a befektetések eszközeivé” válhatnak, alapvetően fontos a mezőgazdasági és vidékfejlesztési szolgáltatói ágazathoz kapcsolódó, uniós szintű szociális párbeszéd szakpolitikai kezdeményezések általi erősítése.

További információ

A *Foglalkoztatás és ipari kapcsolatok a mezőgazdasági és vidékfejlesztési szolgáltatói ágazatban* című jelentés elérhető a <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1179.htm> weboldalon.

További információért forduljon Jorge Cabrita kutatási munkatárhoz: jca@eurofound.europa.eu